

Kommunstyrelsen

2025-06-03

1 (5)

§ 138 Yttrande, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33) (Kst/2025:378)

Ärendebeskrivning

Justitiedepartementet har överlämnat ett betänkande till Örnsköldsviks kommun, som har möjlighet att yttra sig senast den 27 juni 2025.

I betänkandet föreslås ändringar i utlänningslagen innebärande bl.a. utökade möjligheter att vägra och återkalla uppehållstillstånd på grund av bristande vandel. Förslaget innebär även att en kommun på begäran ska, med vissa undantag, lämna en uppgift till Migrationsverket om uppgiften behövs för handläggningen av ärenden om uppehållstillstånd eller avvisning. Om uppgiften omfattas av sekretess ska en intresseavvägning ske innan utlämnandet.

Den nya lagen och de förändringar i befintlig lagstiftning föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Den 8 april 2025 fick samhällsbyggnadsnämnden, välfärdsnämnden, kultur- och fritidsnämnden och bildningsnämnden betänkandet för möjlighet till yttrande senast den 12 maj 2025. Kommunledningsförvaltningen fick remissen för sammanställning senast den 26 maj 2025. Samtliga nämnder har yttrat sig.

Kommunledningsförvaltningens kommentarer

Örnsköldsviks kommun framför att den inte har något att invända över betänkandet och den lagstiftning som föreslås. Som remissinstans vill kommun dock framföra följande synpunkter.

Kommunen framför att en sekretessbedömning, utifrån rättssäkerheten och den enskildes integritet, ska ske utifrån omständigheterna i varje enskilt fall och inte för en kategori av uppgifter.

Kommunen ser positivt på att det införs en intresseavvägning vid utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Det finns dock vissa svårigheter att utröna när det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företrädare framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Vidare är det oklart hur tungt olika aspekter ska väga.

Kommunen anser att frågan om vilka effekter uppgiftsskyldigheten kan få för förtroendet och tilliten till kommunens verksamheter inte har belysts i tillräcklig omfattning.

Beslutet skickas till: Justitiedepartementet
--

Kommunstyrelsen

2025-06-03

2 (5)

§ 138 (forts.)

Kommunen påtalar risken för att människor i utsatta situationer undviker att söka hjälp och stöd i rädsla för att Migrationsverket ska få del av uppgifter som medför att den enskilde då riskerar att förlora sin rätt att vistas i Sverige, och de konsekvenser det kan få för såväl individen som för samhället i stort. Kommunen efterlyser ett fortsatt resonemang i frågan.

Kommunen påpekar också osäkerheten kring det faktum att det, enligt förslaget, kommer finnas två bestämmelser om uppgiftsskyldighet för socialnämnden enligt utlänningslagen, varav den ena kräver en intresseavvägning medan den andra inte gör det. Det råder således en viss osäkerhet om vilken bestämmelse som ska tillämpas och kommunen efterfrågar ett förtydligande.

Synpunkter från andra nämnder som inte lyfts fram i yttrandet

Välfärdsnämnden och bildningsnämnden har båda lyft fram att det är oklart vad som ingår i begreppet vandel, och välfärdsnämnden har även lyft att begreppet vandel är ålderdomligt. Kommunledningsförvaltningen anser dock att utredningen på ett genomgripande sätt förklarar varför begreppet används, hur det historiskt har tolkats och även hur det bör tolkas framöver. Utredningen innehåller även reflektioner över att begreppet skapar en viss otydlighet som kommer behöva lösas av rättstillämpningen. Några ytterligare reflektioner torde inte behövas.

Bildningsnämnden lyfter fram farhågor om att återkrav i flertalet fall handlar om missförstånd och inte uppsåtligt missbruk eller utnyttjande av välfärdssystemet. Av utredningen framgår dock att det ska, för att kunna utgöra en sådan bristande regelefterlevnad, vara frågan om återkrav som fått laga kraft och som har sin grund i att utlänningsmedvetet har förorsakat att en ersättning eller förmån felaktigt har beviljats. Det torde således aldrig kunna bli aktuellt med återkrav till följd av missförstånd.

Utredningen innehåller ett förslag om att uppehållstillstånd ska vägras om oriktiga eller ofullständiga uppgifter medvetet lämnas och bildningsnämnden har lyft problematiken med missförstånd och tolkproblem. Utredningen är noga med att det handlar om medvetna handlingar i syfte att få ansökan beviljad, misstag torde således inte omfattas. Vidare är det här en fråga som ligger utanför kommunens tillämpningsområde.

Välfärdsnämnden lyfter fram att det saknas analyser kring om utredningens förslag stämmer överens med ett flertal av regeringsformens bestämmelser. Kommunledningsförvaltningen delar inte den bilden och anser att utredningens förslag inte går att ifrågasätta utifrån de framförda bestämmelserna. Vidare anser välfärdsnämnden att utredningen riskerar rättssäkerheten då förslaget endast rör människor som inte är EU-medborgare. Här vill kommunledningsförvaltningen lyfta fram att den fria rörligheten för EU-medborgare och möjligheten att begränsa den är starkt reglerad i EU-rätten. Sverige saknar möjlighet att lagstifta emot den, vilket även lyfts fram i utredningen.

Kommunstyrelsen

2025-06-03

3 (5)

§ 138 (forts.)

Välfärdsnämnden har också lyft fram att det finns risk att förslaget innebär att betydande resurser kommer gå till utlämnanden. Här vill dock kommunledningsförvaltningen påminna om att Migrationsverket även idag, med stöd av den sekretessbrytande bestämmelsen i utlänningslagen samt generalklausulen i offentlighets- och sekretesslagen, har möjlighet att få del av flertalet av kommuners handlingar.

Prövning av barnets bästa

Örnsköldsviks kommun har fått betänkandet ”Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd” (SOU 2025:33) för remissyttrande. Utredningen och de förslag på lagstiftning som lämnas kan antas påverka en viss grupp av barn i hög grad. I betänkandet bemöts förslagets utifrån de konsekvenser det kan komma att medföra för barn, avsnitt 13.5 Konsekvenser för barn. Det är ett väl genomarbetat avsnitt där barnperspektivet lyfts fram i olika aspekter och någon ytterligare prövning av barnets bästa är inte påkallad.

Beslutsunderlag

- Kommunledningsförvaltningens beslutsförslag, yttrande, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 26 maj 2025
- Förslag till yttrande, yttrande, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 26 maj 2025
- Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat 4 april 2025
- Bildningsnämnden delegationsbeslut nr 35, yttrande, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat 13 maj 2025
- Yttrande, bildningsnämnden, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 13 maj 2025
- Yttrande, samhällsbyggnadsnämnden, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 8 maj 2025
- Yttrande, kultur- och fritidsnämnden, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 8 maj 2025
- Välfärdsnämndens arbetsutskott § 43/2025, daterat 6 maj 2025
- Yttrande, välfärdsnämnden, Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 28 april 2025

Kommunstyrelsen

2025-06-03

4 (5)

§ 138 (forts.)**Kommunledningsförvaltningens förslag till beslut**

Kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 26 maj 2025 och överlämnar det till Justitiedepartementet.

Kommunstyrelsens behandling

Carolina Sundell (S) yrkar på följande ändringar i yttrandet:

Stryka första stycket och ha följande inledning istället:

Örnsköldsviks kommun ser något bekymmersamt på utredningens förslag i dagsläget. Detta utifrån de många oklarheter som framkommer samt hur detta i praktiken kommer kunna påverka socialtjänstens verksamheter och möjlighet att utföra kärnuppgifterna.

Lägga till följande text i yttrandet:

Inledningsvis vill Örnsköldsviks kommun lyfta att begreppet vandel är ett mycket ålderdomligt språkbruk, vilket går emot flertalet andra lagförslag där språkbruk förenklas och moderniseras. Exempel på detta är förslaget till nya socialtjänstlagen.

Det råder oklarhet om vad begreppet vandel egentligen innebär, något utredningen också påpekar kommer vara upp till rättstillämpningen att slutligt avgöra.

Detta skapar ett utrymme för tolkning som mer grundar sig på subjektivitet och moral, än den objektivitet och saklighet som myndighetsutövning ska utgå från.

I övrigt finns det även andra funderingar Örnsköldsviks kommun har gällande begreppsanvändning, bland annat kriminell livsstil. Vem avgör vad en kriminell livsstil är? I utredningen används även begreppet missbruk, vilket nu ersätts med skadligt bruk och beroende i nya socialtjänstlagen

Johannes Nordin (M) yrkar bifall till kommunledningsförvaltningens förslag.

Kommunstyrelsen

2025-06-03

5 (5)

§ 138 (forts.)**Beslutsgång**

Ordförande finner att det finns ett huvudförslag samt ett ändringsförslag.

Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunledningsförvaltningens förslag.

Omröstning

Omröstning begärs och verkställs.

Följande beslutsgång godkänns.

Ja-röst för att bifalla kommunledningsförvaltningens förslag

Nej-röst för att bifalla Carolina Sondells (S) förslag

Omröstningsresultat

8 ja-röster Johannes Nordin (M), Andreas Jansson (C), Håkan Gunnarsson (C),
Julia Jäger (M), Ullrika Kallin Eriksson (KD), Lars Eidenvall (KD),
Jenny Voittoinen (SD) och Anna-Britta Åkerlind (C)

7 nej-röster Carolina Sondell (S), Anna-Karin Sjölund (S), Zenitha Nordfjell (S),
Mikael Malmén (S), Caisa Johansson (S), Jan Lindstedt (S) och
Gabrielle Thorsell (V)

Ordförande finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunledningsförvaltningens förslag.

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande, skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), daterat den 26 maj 2025 och överlämnar det till Justitiedepartementet.

Reservation

Carolina Sondell (S), Anna-Karin Sjölund (S), Zenitha Nordfjell (S),
Mikael Malmén (S), Caisa Johansson (S), Jan Lindstedt (S) och
Gabrielle Thorsell (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag.

Justitiedepartementet

Örnsköldsviks kommuns yttrande, Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33)

Örnsköldsviks kommun vill inledningsvis framföra att kommunen inte har något att invända över betänkandet och den lagstiftning som föreslås. Som remissinstans vill Örnsköldsviks kommun ändå framföra följande synpunkter.

10.9 Utlämnande ska föregås av en intresseavvägning

Av utredningen framgår att de utlämnande aktörerna ska göra en intresseavvägning innan en uppgift lämnas ut men ”det krävs inte att det görs en prövning i varje enskilt fall utan en bedömning kan som regel göras utifrån de behov av sekretess som typiskt sett finns för en viss kategori av uppgifter.” Örnsköldsviks kommun vill framföra att sekretess som regel ska bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det torde således vara mer korrekt, utifrån såväl integritet som rättssäkerhetsperspektiv, att intresseavvägningar ska ske utifrån omständigheterna i varje enskilt fall och inte utifrån kategorier.

10.9.1 En presumtion för utlämnande och 10.9.2 Vilka intressen ska vägas mot varandra?

En intresseavvägning ska ske av å ena sidan sekretessintresset och å andra sidan Migrationsverkets intresse av uppgiften. Utredningen är väl genomförd och Örnsköldsviks kommun ser positivt på kravet på intresseavvägning. Kommunen anser dock att det kan bli svårt att bedöma när det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företrädare framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Även om utredningen belyser hur intresseavvägningen ska genomföras och påtalar att det finns en presumtion för utlämnande öppnar intresseavvägningen upp för flexibilitet och hänsynstagande till omständigheterna i det enskilda fallet och det är fortsatt oklart hur tungt olika aspekter ska vägas.

10.13.2 Begränsningar i bestämmelsens tillämpningsområde, Särskilt gällande socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § OSL

Utredningen tar upp frågan om att ett ökat utlämnande av uppgifter till Migrationsverket kan komma att få negativa effekter för förtroendet och tilliten till socialtjänstens verksamhet. Även om utredningen påtalar att risken inte ska förringas är det lika tydligt i utredningen att risken inte heller ska förstoras. Örnsköldsviks kommun anser att frågan inte belysts i tillräcklig omfattning. Det är flertalet nämnder, inte endast socialtjänsten, inom kommuners verksamhet som

handhar privatpersoner och där förtroendet för nämndernas verksamheter är av yttersta vikt för att personer ska våga söka hjälp. Det finns en risk för att människor i utsatta situationer undviker att söka hjälp och stöd i rädsla för att Migrationsverket ska få del av uppgifter som medför att en då riskerar att förlora sin rätt att vistas i Sverige. En rädsla för att söka hjälp leder till ännu sämre situationer, vilket innebär flera konsekvenser för både individen och för samhället i stort. Örnsköldsviks kommun ser gärna ett fortsatt resonemang i frågan.

10.10.5 Kommunerna, Relevanta uppgiftsskyldigheter i förhållande till Migrationsverket och 10.13.2 Begränsningar i bestämmelsens tillämpningsområde, Särskilt gällande socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § OSL

I likhet med var utredningen framför omfattas många uppgifter inom socialtjänsten av sekretess. Det finns idag en bestämmelse som möjliggör för Migrationsverket att begära uppgifter från en socialnämnd, 17 kap. 1 § utlänningslagen. Denna bestämmelse är uppbyggd på så sätt att nämnden ska lämna ut uppgifter om Migrationsverket begär det och uppgifterna behövs för att avgöra ett ärende om bl.a. uppehållstillstånd. Utredningen slår fast att denna bestämmelse gäller för samtliga ärenden som rör uppehållstillstånd, vilket även inkluderar ärenden om återkallelse av uppehållstillstånd, och att den därmed tillgodoser Migrationsverkets behov. Någon intresseavvägning ska inte göras enligt bestämmelsen.

Samtidigt bedömer utredningen att det inte finns skäl för att undanta uppgifter som omfattas av sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, och att dessa således kan lämnas ut med stöd av den föreslagna bestämmelsen i 17 kap. 7 § utlänningslagen. Det torde således innebära att uppgifter från socialnämnden kan lämnas ut med stöd av såväl bestämmelsen i 17 kap. 7 § utlänningslagen som med stöd av nuvarande 17 kap. 1 § utlänningslagen. Skillnaden mellan dessa är att en intresseavvägning ska göras i den ena (17 kap. 7 § utlänningslagen) men inte i den andra (17 kap. 1 § utlänningslagen). Det torde härmed uppstå en viss osäkerhet kring vad som gäller och frågan om huruvida en intresseavvägning ska eller inte ska göras kommer uppstå. Örnsköldsviks kommun ser gärna ett förtydligande kring denna fråga och anser att en intresseavvägning ska ske.

Örnsköldsviks kommun

Anna-Britta Åkerlind (C)
Kommunstyrelsens ordförande